

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ HALK SAĞLIĞI ANABİLİM DALI TOPLUM İÇİN BİLGİLENDİRME DİZİSİ (2023/2024-40)

2 NİSAN DÜNYA OTİZM FARKINDALIK GÜNÜ (2024)

Otizm spektrum bozukluğu; belirtileri yaşamın ilk yıllarında ortaya çıkan ve yaşam boyu devam eden; etkileşim ve iletişim alanında belirgin gecikme, sapma ve kısıtlayıcı ilgi alanları ile belirti veren karmaşık gelişimsel bir bozukluktur. Otizm spektrum bozukluğu, dünyada uzun bir dönem zihinsel kısıtlılık ve/veya ruhsal-duygusal bozukluk kategorisinde değerlendirilmiş, 2013'te Amerika Birleşik Devletleri'nde geliştirilen *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders-5 (DSM-5)* tanı kriterine göre yaygın gelişimsel bozukluklar çatısı altında birleştirilerek tek bir otizm spektrum bozukluğu tanısı kullanılmaya başlanmıştır.¹

Dünya çapında yaklaşık 100 çocuktan birinin otizmlili olduğu tahmin edilmektedir.² Ülkemizde Otizm spektrum bozukluğu olan birey sayısına ilişkin istatistiki veri bulunmamaktadır. Ancak, Otizm Platformu'nun tahminlerine göre ülkemizde yaklaşık 150 bini 0-14 yaşta olmak üzere, toplam 550 bin otizmlili birey vardır.³

ABD'de Otizm spektrum bozukluğu sıklığı tanının geliştirildiği ilk dönemde on binde bir iken ABD "Hastalıkları Kontrol Etme ve Önleme Merkezi"nin 2012 verilerine göre 88'de 1 olarak belirlenmiştir. Günümüzde ise otizm her 68 çocuktan birini etkilemektedir. Erkek çocuklarında görülme sıklığının kız çocuklarından dört kat daha fazla olduğu ancak hastalığın kız çocuklarında daha ağır seyrettiği bilinmektedir.¹

Çevresel, biyolojik ve genetik faktörler de dahil olmak üzere otizmin sıklığını artırabilecek birçok farklı faktör tespit edilmiştir. Bu faktörlerden bazıları şunlardır:⁴

- ✓ Otizmlili bir kardeşe sahip olmak
- ✓ Frajil X sendromu veya tüberoskleroz gibi belirli genetik hastalıklara sahip olmak
- ✓ Doğumda komplikasyon (istenmeyen sonuç) yaşamak
- ✓ Yaşlı ebeveynlerden doğmak

Otizm 18 -24 aylıkken deneyimli uzmanlar tarafından tanı konulabilen bir hastalıktır. Ancak bazen erişkin yaşa kadar tanı atlanabilir ve bu durum hasta bireyin erken tanı, tedavi ve eğitim alma hakkını kısıtlar.⁵

Bu durumu önlemek için sağlıklı çocuk izleminde otizmin gelişimsel taramasına da yer verilmelidir. Amerikan Pediatri Akademisi (AAP) düzenli sağlıklı çocuk ziyaretleri sırasında 9 ay, 18 ay ve 30 aylık tüm çocukların gelişimsel ve davranışsal taramasını önermektedir. Ayrıca AAP, düzenli sağlıklı çocuk ziyaretleri sırasında 18 aylık ve 24 aylık tüm çocukların Otizm spektrum bozukluğu açısından özel olarak taramasını da önermektedir.⁴

¹ [İnternet] <https://www.aile.gov.tr/media/51942/otizm-ozel-sayi-bulten-2019.pdf> Erişim: 20.03.2024

² [İnternet] <https://www.who.int/en/news-room/fact-sheets/detail/autism-spectrum-disorders> Erişim: 20.03.2024

³ [İnternet] <http://www.odfed.org/otizm/> Erişim: 20.03.2024

⁴ [İnternet] <https://www.cdc.gov/ncbddd/autism/data.html> Erişim: 20.03.2024

⁵ Lord, C., Risi, S., DiLavore, P. S., Shulman, C., Thurm, A., & Pickles, A. (2006). Autism from 2 to 9 years of age. *Archives of general psychiatry*, 63(6), 694–701. <https://doi.org/10.1001/archpsyc.63.6.694>

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ HALK SAĞLIĞI ANABİLİM DALI TOPLUM İÇİN BİLGİLENDİRME DİZİSİ (2023/2024-40)

Aralık 2016’da yayınlanan “Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Bireylere Yönelik Ulusal Eylem Planı (2016-2019)” kapsamında Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü tarafından “Otizm Spektrum Bozukluğu Tarama ve Takip Programı” oluşturulmuştur.⁶ Otizm spektrum bozukluğunun önemli belirtileri şunlardır:⁴

- ✓ 12 aylık olmasına rağmen ismine tepki vermemek,
- ✓ 14 aya ulaşıldıktan sonra dahi bir objeye dikkatini vermemek,
- ✓ 18 aya ulaşmasına rağmen taklide dayalı oyun oynayamamak,
- ✓ Göz kontağı kurmaktan kaçınmak, yalnız olmak istemek,
- ✓ Başkalarının duygularını anlamakta zorlanmak ve kendi duyguları hakkında konuşmak istememek,
- ✓ Gecikmiş konuşma ve dil becerisi,
- ✓ Bazı kelime veya kelime gruplarını sürekli tekrarlamak,
- ✓ Sorulara ilişkisiz yanıtlar vermek,
- ✓ Küçük değişimlerden büyük üzüntü duymak,
- ✓ El çırpma, dairesel hareketlerle dönme,
- ✓ Koku ve tatlarla karşı beklenmeyen tepkiler göstermek.

Otizme karşı toplumsal farkındalığı artırmak ve ülkelerin otizmlili bireylere karşı farkındalığı artırmak için Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 21 Ocak 2008 tarihli açıklamasında 02.04.2008 tarihinden itibaren her yıl 2 Nisan’ın ‘Dünya Otizm Farkındalık Günü’ olmasını kararlaştırmıştır.⁷

Bu özel günün 2024 teması; **Hayatta Kalmaktan Gelişmeye Geçiş: Otizmlili bireyler bölgesel bakış açılarını paylaşıyor.** 2024 kutlaması otizmlili kişilerin bakış açısından duruma ilişkin küresel bir genel bakış sunmayı amaçlamaktadır. Etkinlikte altı bölgeyi temsil eden (Afrika, Asya ve Pasifik, Avrupa, Latin Amerika ve Karayipler, Kuzey Amerika ve Okyanusya), otizmlili panel katılımcıları, kendi bölgelerindeki durumun yanı sıra, otizmlili kişilerin başarılı olabilmesi için Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin uygulanmasının önemi hakkındaki düşüncelerini aktaracaklardır.⁸

⁶[İnternet]https://hsgm.saglik.gov.tr/depo/Yayinlarimiz/Rehberler/Otizm_Spektrum_BozukluguOBS_Olan_Bireylere_Yoneli_k_Saglikli_Beslenme_Onerileri_Rehberi.pdf Erişim: 20.03.2024

⁷ [İnternet] <https://www.un.org/en/observances/autism-day/background> Erişim: 21.03.2024

⁸ [İnternet] <https://www.un.org/en/observances/autism-day> Erişim: 21.03.2024